

نظم در تعلیم و تعلم

مینا پاکپور رودسری*

کلید واژه‌ها: نظم، انضباط، امام خمینی.

مقدمه

در نظام هستی و قوانین حاکم بر آن، ریزترین موجودات تا بزرگ‌ترین آن‌ها، از نظمی شگفت‌انگیز حکایت می‌کنند. اگر نگاهی دقیق به اطراف خود بیندازیم و پدیده‌های هستی را با دیده دقت بنگریم، درمی‌یابیم که دست پر مهر پروردگار چه قدر زیبا و منظم هر چیز را

در جای خویش نهاده است. هرچه بیش‌تر در گستره زمین و زمان و آفریده‌های گیتی دقت کنیم، نظم حیرت‌انگیز آن‌ها چشمانمان را بیش‌تر خیره می‌سازد.

جهان با همه بزرگی‌اش، مشحون از نظم و انسجام و ترکیب‌های حساب شده است: پیدایش شب و روز، رفت و آمد مدفصول چهارگانه، خواب و بیداری آن در بهار، زنجیره حیات در حیوانات و گیاهان و وابستگی آن‌ها به هم و... همه، نشانه‌های آشکار نظم و انتظام عالم است. اگر اندکی بی‌نظمی در گوشه‌ای از چرخه حیات راه می‌یافت، همه آن به نابودی می‌گرایید.

تعریف

نظم: آراستگی، هماهنگی، پیوستگی ترتیب‌زمانی یا عددی یا امکانی، رشته‌مروارید، میزان‌کردن، قاعده و قانون.

انضباط: استوار شدن، نگاه داشتن، رعایت قوانین و مقررات و نیز وفای به نظم.

ضرورت وجود نظم و انضباط

از آن‌جا که انسان موجودی با گرایش‌هایی گوناگون است و این گرایش‌ها در جامعه بشری در تضاد و ناسازگاری‌اند، آنچه می‌تواند انسان را از این تنش نجات بخشد، وفاداری و عمل به قانون و ارج نهادن به حقوق دیگران است. پیشوای پارسایان، **حضرت علی (ع)** می‌فرماید: «برترین ادب آن است که انسان برحد خویش بایستد و از اندازه خود فراتر نرود» [غرورالحکم، ج ۲، ۲۰۱۲].

نظم در تعلیم و تعلم

فراگیری علم و دانش که از سوی رسول گرامی (ص) امری لازم و واجب شمرده شده است، هنگامی به‌گونه شایسته انجام می‌پذیرد که با نظم و انضباط همراه شود. در این مقاله، به تعدادی از آداب و وظایف معلم اشاره می‌کنیم.

آداب و وظایف ویژه معلم

۱. شایستگی برای تعلیم؛ ۲. حفظ حیثیت و شأن علم و دانش؛ ۳. به‌کار بستن علم؛ ۴. حسن خلق و فروتنی؛ ۵. دریغ نوزیدن از تعلیم دیگران؛ ۶. کوشش در آموزش؛ ۷. شهامت در اظهار حق.

آداب و وظایف معلم نسبت به شاگرد
شاگردان خود را به تدریج با آداب و حقایق دینی آشنا سازد؛

در دل آنان شوق و دل‌بستگی برای فراگیری دانش پدید آورد؛

نسبت به شاگردان دل‌سوز باشد و آنان را یاری کند؛
از محبت دریغ نکند؛
نرمش و مدارا داشته باشد؛

مطالب علمی، در خور استعداد شاگردان باشد؛
شاگردان را به اشتغالات علمی ترغیب کند؛
به شاگردان و افکار آنان احترام بگذارد؛
میان شاگردان تبعیض قائل نشود؛
معلمان خوب را به شاگردان معرفی کند.

آداب و وظایف معلم در جلسه درس
- ظاهر خود را بیاراید؛

- رابطه خود را با خداوند مستحکم سازد؛
- آرامش، متانت، فروتنی، نرم‌خویی و وسادگی را بر امراء کند؛

- نیت و هدف خود را خالص کند؛
- نگاه خود را عادلانه میان همه شاگردان توزیع کند؛
- پیش از درس به عنوان تبرک و تیمن، چند آیه از قرآن را تلاوت کند؛

- به آسان‌ترین روش درس دهد؛
- به مصالح شاگردان و وقت آنان توجه کند؛
- در حفظ نظم جلسه دقت کند؛
- در شاگردان، انضباط و حس مسئولیت‌پذیری به وجود آورد؛

- اگر از آن‌چه نمی‌داند پرسش کنند، بگوید: نمی‌دانم؛
- اشتباهات خود را به خودش تذکر دهد.

امام خمینی (قدس سره) الگوی نظم و انضباط

«حضرت امام، در مجموعه شئون و کارهای خود نظم و انضباط داشتند و به‌طور عادی، هیچ‌گاه توجه به کاری، موجب تضییع کار دیگرشان و یا غفلت از آن نمی‌شد. هم‌چنین هر روز

آنوتا- آموزش، نوآوری و توسعه انسانی-، نام وبلاگ متعلق به آموزش و پرورش استان زنجان است که به وسیله **محمد علی احمدی**، کارشناس آن اداره مدیریت می شود. عمده مباحث و مطالب وبلاگ آنوتا در حوزه معلمی و آموزش و پرورش است و در ضمن، از مطالب ذوقی کوتاه نیز بی بهره نیست. چند مطلب کوتاه از این وبلاگ انتخاب کرده ایم که می خوانید.

رمز شادابی و آرامش قابلیت های ذهن سالم

شاید اگر از هر کسی بخواهید سلامت جسمی را برای شما تعریف کند، از عهده این کار برآید، ولی ذهن و روان هم چنان برای بیشتر مردم عنصری ناشناخته است. اصولاً ذهن سالم ذهنی است که قابلیت های خاصی داشته باشد.

۱. **توان دوست داشتن و دوست داشته شدن:** فقدان این توانایی و عدم دوست داشته شدن از سوی دیگران می تواند در رشد و سلامت روحی انسان اختلال ایجاد کند.

۲. **توان پذیرش تغییر:** داشتن روحیه مثبت گرا با کمک گرفتن از عقل و منطق به انسان کمک می کند تا بتواند با تغییرات کنار آید و حتی شرایط بد را نیز تحمل کند.

۳. **توان رویارویی با خطر یا به اصطلاح ریسک کردن در راستای رسیدن به هدف های زندگی:** البته در این ریسک کردن، نباید مدام منتظر وقوع پیامدهای ناگوار باشید.

۴. **نشان دان احساسات:** همان طور که خطری را حس می کنید، می توانید احساساتتان را نیز به شکل یک نمود خارجی نشان دهید؛ حتی نشان دادن احساسات منفی مانند خشم.

۵. **دیدن واقعیت ها به اندازه لازم:** خوش بینی و بدبینی بیش از حد، هر دو به روحیه انسان آسیب می رسانند. اما امید، ایمان و احساس حمایت شدن از غیب، همگی در تطابق با شرایط سخت به حفظ سلامت روح انسان کمک می کنند.

۶. **داشتن قدرت تخیل و آزاد گذاشتن این قوه برای تولیدات ذهنی:** یعنی همان روندی که به خلاقیت می انجامد.

۷. **آگاهی از توان خود:** داشتن شناخت صحیح از توانایی هایمان، به ما کمک می کند تا بتوانیم با مشکلات روبه رو شویم.

۸. **قدرت اعتراف به اشتباه:** این عنصر یکی از ظریف ترین عامل های سلامت روان است که به انتقاد از خود و آموختن از تجربه گذشته خود مربوط می شود. بر خلاف آن چه ابتدا به ذهن می رسد دستیابی به سلامت روان در این بعد کار ساده ای نیست.

عبادات، قرائت قرآن، ادعیه، مطالعه های گوناگون، گوش کردن به اخبار، قدم زدن، نرمش (حرکت های ورزشی که طبق نظر پزشکان معالج الزاماً به منظور حفظ سلامتی انجام می دهند)، رسیدگی و پاسخ گویی به امور شرعی و اجازات و استجازات و قبض و جوجه، ملاقات ها، معاشرت و انسی با افراد خانواده، خوراک و استراحتشان، هر کدام به صورتی منظم و در موعد خود انجام می گرفت. همین نظم، در برنامه هفتگی شان حاکم بود. حضرت امام، هیچ گاه کار امروز را به فردا مؤکول نمی کردند. کارها و زندگی و همه شئون و امور ایشان منظم و مشخص بود. در زندگی حضرتش، هر چیز سر جایش قرار داشت و هر کاری دور از شتاب زدگی و عجله و بدون دلدزدگی و تأخیر، در موعد مقرر آن انجام می گرفت. با کثرت کارها و تعداد امور و گزارش ها و چیزهای دیگر هیچ نشانه ای از شلوغی و تراکم و کارهای به جامانده، در زندگی حضرتش مشاهده نمی شد» [رحیمیان: ۱۸۴-۱۸۳]

پیشنهاد برای پذیرش رعایت انضباط در دانش آموزان

برای این که بتوانید دانش آموز را به رعایت نظم و انضباط مقید کنید: -مقررات را چنان برقرار کنید که احترام شما و دانش آموز، هر دو، محفوظ بماند.

-مقررات و محدودیت ها از روی هوس یا سلیقه شخصی نباشد، بلکه بر اصول تربیتی و سازنده شخصیت نوجوان مبتنی باشد.

-دانش آموز را در رعایت قوانین، چه از لحاظ عاطفی و چه از لحاظ احساسی و رفتاری، یاری کنید.

-مقررات ساده و برای دانش آموز قابل درک باشند.

-در اجرای انضباط همیشه علاقه و محبت خود را به دانش آموز نشان دهید و او را از محبت سیراب کنید. انضباط و محدودیتی که تعیین کرده اید، نباید میان شما و دانش آموز رنجشی پدید آورد. باید با پاداش و محبت، او را به اجرای قوانین وادارید.

جمع بندی

برای آن که نظم و انضباط بر محیطی حکم فرما شود، به استواری و پایداری نیاز است. از امام باقر(ع) روایت است که امام اسجاد(ع) می فرمود:

«همانا من مداومت بر عمل را دوست دارم؛ اگر چه آن عمل کوچک باشد» [اصول کافی، ج ۲: ۸۲].

نظم و انضباط در کارها تحقق نمی یابد، مگر با پایداری و استواری. معلم توانا می کوشد با پایداری، کارها را پی گیرد و نظم و انضباط را بر محیط کلاس خویش حاکم سازد تا کارها به سامان و فرجام رسد. هنر معلم موفق آن است که به کارها استمرار بخشد، نه آن که کاری را آغاز کند و سپس رها سازد.

منابع

۱. لغت نامه دهخدا.
۲. فرهنگ دانشگاهی، ترجمه المنجد.
۳. غرر الحکم، ترجمه محمد علی انصاری، ج ۲.

سیروس درخشان
(۱۳۳۵)
آموزگار موفق زنجان

۳۱ سال سابقه خدمت دارد و اینک بازنشسته است. طی سال های خدمت با علاقه بسیار به فعالیت های آموزشی و پرورشی می پرداخت. رابطه بسیار خوبی بین او و دانش آموزان برقرار بود. وی در دانش افزایی بسیار جدی بود و کلاس های خود را به شیوه فعال اداره می کرد. طی سال های خدمت، بیش از بیست بار موفقیت های چشم گیری در امتحانات، مسابقات و همایش ها به دست آورد و اغلب اوقات رتبه های اول یا دوم را احراز می کرد؛ از آن جمله: کسب مقام های اول مسابقات الگوهای برتر تدریس در درس های علوم تجربی، جغرافی، ریاضی و هنر، تربیت بدنی، مسابقات علمی، ورزش های همگانی و بومی و محلی.